

ting the Reigns of Augustus and Tiberius (1954) og McCrum/Woodhead: *Select Documents of the Principates of the Flavian Emperors* (1961). Det drejer sig om gengivelse af ofte ganske korte kildecitater, ordnet under forskellige grupper som f. eks. consularfasti, historiske begivenheder, kejserfamilien, kejserkulten, senatorer, riddere, hær og flåde osv. Nærværende samlinger udmærker sig – som deres forgængere – ved streng opstilling og fortrinlige indices. Det drejer sig jo om oftest vanskeligt tilgængelige kilder – indskrifter fra imperiets fjerneste dele, papyri og møntlegender. Kun den faghistoriker, der råder over et komplet bibliotek – og det gør næppe nogen i Danmark – har mulighed for at arbejde med samtlige primære kildeudgaver. Derfor er det meget påskønnelsesværdigt, at Cambridge University Press foranstalter sådanne billige og let overskuelige udgaver, der gør det muligt at verificere kilder under læsningen af moderne sekundærlitteratur.

Enkelte længere tekster bringes i forkortet form, således de to vigtige indskrifter vedrørende *Alimenta fra Veleia og Beneventum*, hvor enkeltheder er bragt i tabelform. Her som i enkelte andre tilfælde er det nødvendigt at gå til originaludgaven for at få egentlig besked. Ved vigtige kilder er der desuden ofte en kort bibliografi med henvisning til de vigtigste moderne behandlinger.

For en ordens skyld bør det måske bemærkes, at kilderne naturligvis bringes på deres originalsprog uden kommentar eller oversættelse. Den angelsaksiske verden har ikke brug for sådanne genveje, der som bekendt ofte bliver til omveje eller blindveje. Det lader sig nu ikke gøre at oversætte f. eks. en restitueret indskrift dækkende, endsiges da foretage kildeanalyse på grundlag af en oversættelse. Den slags dilettanteri har ikke sin plads i international oldtidshistorie.

JENS ERIK SKYDSGAARD

DONALD R. DUDLEY: *The World of Tacitus*. London, Secker & Warburg, 1968. 271 sider incl. noter og index. 45 sh.

Denne bog er ikke i første række beregnet for specialisternes snævre kreds, men henvender sig også til den almindeligt interesserede historiker. Forfatteren, der er professor i latin i Birmingham, pointerer i sit forord, at læseren bør have sin Tacitus ved hånden, evt. i en engelsk oversættelse, hvor der foreligger en komplet Tacitus ved forfatteren selv, men endnu bedre på latin. Formålet med bogen er altså at give en introduktion til Tacitus' verden, hans litterære kunst og historiske metode. Dette gøres i en række kapitler, der omhandler følgende aspekter: *Life and Writings, The Writing of History, Narrative, Characters, Emperors and Court, The Senate, The Army, Rome – City and People, The Provinces, Beyond the Frontiers of the Roman World, Conclusion*. Dette sidste omhandler nærmest Tacitus' »Nachleben«. Metoden er stort set den samme overalt: at lade Tacitus selv tale og sætte hans beretninger og vurderinger i relief – blandt andet ved at supplere med det, som han ikke meddeler. Den antikke historieskrivning så det jo ikke som sit mål at drive historieforskning og fremlægge forskningsresultater. Historikerne var ofte – som Tacitus selv – politisk trænede mænd, der havde beklædt vigtige militære og/eller administrative poster. Fremstillingen kunne få et

meget personligt farvet skær, således som det netop er tilfældet i Tacitus' skrifter. Skønt han vel ved, at historikeren bør være retfærdig over for fortidens mennesker, lader han f. eks. sine egne erfaringer under Domitians styre være bestemmende for sine vurderinger af de tidligere kejsere. Hans livssyn er bittert og hans stil »harsh and truculent« for at citere Symes gengivelse af det latinske »atrox«. Skønt spanier af fødsel og »homo novus« har han arvet hele den republikanske indstilling til herskeren, og karakteristisk nok har hans stil mange træk fælles med Sallustius', der af romerne selv oftere nævnes som pendent til Thucydides.

Læsningen af Dudley's bog vil sikkert være en glimrende indfaldsvej til denne spændende forfatter. Kyndigt og sikkert ledes læseren ind til væsentlige træk af hans forfatterfysiognomi, samtidig med at ingen side af romersk politik i 1. årh. e. Kr. lades uberørt. Noterne er i al væsentlighed henvisninger til Tacitus' eget forfatterskab, mens oplysningerne om den nyere historiske og historiografiske litteratur er sparsomme. Dette gør imidlertid ikke noget, da vi besidder Ronald Symes' brillante monografi: Tacitus I-II, Oxford 1958. Her finder den læser, der vil ind til centrum af den videnskabelige litteratur, herunder naturligvis også diskussionen om kilderne, et hjælpemiddel af meget høj karat, men omvejen via Dudley's bog kan i høj grad anbefales.

JENS ERIK SKYDSGAARD

RAMSAY MACMULLEN: *Enemies of the Roman Order. Treason, Unrest, and Alienation in the Empire.* Cambridge, Mass., Harvard University Press, 1966. xii+370 s. 5 plancher. \$ 7.95.

Roms historie er ingen undtagelse fra den bekendte regel, at den historiske tradition skabes af og for sejrherrene; men som i så mange andre tilfælde har den senere tids forskning også for Roms vedkommende søgt at rette skævheden op. Det er imidlertid først med dette værk af den amerikanske historiker R. Mac Mullen, at de mange spredte fænomener inden for, hvad forfatteren kalder »Un-Roman Activities«, har fået en samlet behandling, og det er fristende for en anmelder at afstå fra enhver kritik for udelukkende at anbefale historisk interesserede at læse den klare, sobre og velunderbyggede fremstilling.

Kronologisk har forf. indskrænket sig til kejsertiden, og i de seks kapitler gennemgås først den republikanske tradition i senatet, som fandt udtryk i Cato- og Brutusdyrkelsen. Videre skildres filosoffers, magikeres, spåmænds og profeters betydning som udtryk for ideologisk opposition; når disse kapitler overlapper hinanden noget, er grunden den enkle, at de nævnte funktioner i løbet af kejsertiden forenedes mere og mere. Endelig handler de to sidste kapitler om uro i byerne og om »The Outsiders«, hvormed forf. sammenfatter urobevægelser i landdistrikterne fra røverbander og lokale oprør over kætteri og munkevæsen til de førklassiske kulturtraditioners genoplivelse i senantikken. Konklusionen, der måske er det mindst interessante i bogen, går ud på, at oppositionen – ganske ligesom statsmagten – udgik fra stedse lavere sociale lag. »Protest originated within whatever classes were dominant at different periods. Perhaps this is what we should expect« (s. 242).